

KÖNYV- ÉS FOLYÓIRATSZEMLE

Szerzői és védjegyjogi bírósági gyakorlat a délkelet-ázsiai térségben:

Kung-Chung Liu (szerk.): Annotated Leading Copyright Cases in Major Asian Jurisdictions és Annotated Leading Trademark cases in Major Asian Jurisdictions (Copyright cases: Hong Kong, City University of Hong Kong Press, 2019, ISBN 9789629373801, ARCIALA Asian IP Law Series; Trademark cases: New York, Routledge, 2020, ISBN 9780367313432, Routledge Research in Intellectual Property)

Délkelet-Ázsia kiemelt jelentőségű kereskedelmi szempontból és így szellemi tulajdoni szempontból is, hiszen akár divatcikkekről vagy elektronikai eszközök elengedhetetlen alkatrészeiről van szó, a gyártás jelentős részét ma már itt találjuk. Mégis, ahogyan a szerkesztő is kiemeli, nagyon kevés átfogó jellegű tanulmány készült a térség jogáról. Az ázsiai jog sokunk számára jobbára megközelíthetetlen már csak a nyelvi korlátok miatt is, így ez a sorozat kiváló lehetőséget nyújt azok számára, akik betekintést szeretnének nyerni ebbe a világba e nyelvek elsajátítása nélkül. Ugyanakkor e jogrendszerek valamelyikének ismerője számára is sok újat mutathat a kötet a számos általa feldolgozott jogesettel és a jogrendszerek közötti összehasonlító elemzésekkel.

A sorozat valójában három kötetből áll: első része a szabadalmi jogesetekre fókuszálva még 2017-ben jelent meg, a szerzői jogi kötet 2019-ben és legutoljára 2020-ban a védjegyjogot feldolgozó kötet. A sorozat szerkesztője nem kisebb célt tűzött ki, mint a délkelet-ázsiai régióban egyes jogterületeken kialakult joggyakorlat átfogó vizsgálatát az adott régióban releváns, választott témák mentén. A kötetek szerkesztője Liu Kung-Chung, aki a Szingapúr Menedzsmentegyetem, és a kínai Renmin Egyetem professzora és az ARCIALA¹ igazgatója. Figyelemmel az államok közötti jelentős nyelvi, kulturális és jogi különbségre, a kötet elkészítésében számos jogtudós és gyakorló jogász működött közre, így a szerzői jogi kötetben harmincöt, míg a védjegykötetben harmincnégy szerző dolgozott. A kötetek tematikus felosztásban nyolc állam joggyakorlatából merítenek: Kína, India, Japán, Korea, Malajzia, Fülöp-szigetek, Szingapúr és Tajvan. Az esetek elemzéséhez a szerzők először nyújtanak egy rövid összefoglalót az adott esetről, továbbá áttekintést a jogi kontextusról az elbíráló országban, majd leírják a tényállást, az eset indoklását, jogi szempontból elemzik az esetet, és végül részletezik annak kereskedelmi vagy ipari jelentőségét. Ez utóbbi kiemelten praktikus, és nagyban segíti az olvasót az ügy jelentőségének megértésében az adott ország jogi és gazdasági viszonyai között. Az olvasók eligazodását nagymértékben könnyíti a kötetek

¹ Applied Research Centre for Intellectual Assets and the Law in Asia: A centrumot a Szingapúr Menedzsmentegyetem 2015-ben állította fel, és célja a térség jogeseteinek összegyűjtése és teljes körű elemzése Ázsia-fókuszú megközelítést alkalmazva. Copyright Cases, p. 3.

végén található részletes tárgymutató és az egyes tanulmányok elején elhelyezett jogeset-információ, amely listázza az adott részben felhasznált esetek nevét és a beazonosításukhoz szükséges adatokat. A szerzői jogi kötet ezt kiegészítve, a könyv végén tartalmaz egy részletes listát, amely fejezetenkénti felosztásban oldalszámmal listázza az összes, a kötetben szereplő jogesetet, ami a védjegykötetbe sajnos már nem került be.

A szerzői jog témakörében a bevezetést követően hat nagyobb részre oszlik a könyv: digitális szerzői jog, közös jogkezelés, büntetőjogi szankciók, a szerzői jog korlátai, kapcsolat a szerzői jog és a védelem más formái között, joghatóság és alkalmazandó jog a szerzői jogi jogvitákban. A szerzők harminchat közelmúltbeli jogesetet mutatnak be, amelyek elsősorban az alapján lettek kiválasztva, hogy egy konkrét probléma először merült fel bíróság előtt, először került benne alkalmazásra egy konkrét jogszabályi rendelkezés vagy az adott állam bírósági gyakorlatában továbbra is ez az irányadó és követendő megítélés.² A könyv három fejezetre fókuszál kiemelten azoknak a régióban fennálló kiemelt jelentősége okán: a szerzői jog korlátaira – tizenegy esetet elemezve e körben, a büntetőjogi eszközökre azok gyakoribb előfordulása és jelentősége okán, és a joghatóság témakörére. A bevezetésben Liu tömör összefoglalását adja az egyes fejezeteknek, így azt elolvasva teljes képet kapunk az egyes fejezetek felépítéséről és az ott tárgyalt főbb esetek jellegéről, témájáról, továbbá arról, hogy mely államok gyakorlata illusztrálja őket.

A digitális szerzői jog körében³ az online közvetítőszolgáltatók felelősségi kérdései és a linkelés megítélése kerül előtérbe. A japán *Rokuraku II-* és *Maneki TV*-eset megállapította, hogy ahol a szolgáltató irányítása és felügyelete alatt érkező műsorsugárzás egy automatizált másolóeszköze kerül, a gyártó akkor is felelős, ha az automata eszköz számára a parancsot a gyakorlatban a felhasználó adta ki. Ezzel szemben a szingapúri bíróság megvédte a RecordTV hasonló eszközét, hivatkozva arra, hogy a műsorszolgáltatás jogosultját kár közvetlenül nem érte, és a közérdeket jobban szolgálja az új technológiák elősegítése, mint azok megfojtása. A hiperlinkek megítélése kapcsán egy tajvani esetet olvashatunk, amely az uniós megközelítéshez hasonlóan arra jutott, hogy a hiperlinkek használata alapvetően nem minősül nyilvánosságához közvetítésnek.

A közös jogkezelés⁴ kapcsán két fő témát vizsgálnak a szerzők, egyrészt a sok területen bizalmi vagyongazdálkodási jogviszonynak tekintett, jogosultak által adott engedély tartalmát és a megszüntetésének hatását a kezelt vagyonra, másrészt a közös jogkezelők feletti felügyeletet és monopolizált jellegüknek a viszonyát a versenyjoggal. A közös jogkezelés esetében sokféle konstrukció létezik a világon, azonban az európai szemléletből kiindulva meglepő, hogy ahogy a kötet bemutatja, az ázsiai térségben a bizalmi vagyongazdálkodás (azaz az angolszász jogokban gyakori „trust”) is fellelhető e megoldások között. Ennek kapcsán érdemes elol-

² P. 3.

³ 2. fejezet, p. 25–96; jogesetek: Japán, Szingapúr, Tajvan, India, Korea.

⁴ 3. fejezet, p. 97–152; jogesetek: Kína, Korea, Tajvan, Japán.

vasni Lee Wonbok tanulmányát, aki a Koreai Legfelsőbb Bíróság egy 2012-es esetét elemzi a vagyonkezelés jogosult általi megszüntetésének joghatásai kapcsán.⁵ Lee jelzi, hogy a koreai közös jogkezelésben kétféle típusú jogkezelés létezik, egyrészt a bizalmi vagyonkezelési szerződésen alapuló, másrészt az ügynöki tevékenységen alapuló. Az esetben hozott döntés megerősítette, hogy a bizalmi vagyonkezelés esetében az alapul fekvő szerzői jogok nem kerülnek automatikusan vissza a jogtulajdonoshoz a szerződés megszüntetésekor a szerződés ezen irányú specifikus kikötése hiányában, hanem a közös jogkezelőnél maradnak „*constructive trust*”-ban⁶ mindaddig, amíg a vagyonkezelő azt nem ruházza vissza a jogtulajdonosra.

A büntetőjog⁷ esetében a szerzők a régióban a büntetőjogi eszközök használatát, azok erős, a visszatartást célzó túlsúlyát és a P2P-hálózatok esetében alkalmazott szankciókat vizsgálják.

A szerzői jog korlátai⁸ között a régió jogalkotói és bíróságai által az amerikai jogból átvett „*fair use*” kérdését, továbbá a törvényi listán alapuló kivételeket és ezek egymással való viszonyát elemzik. Emellett kitérnek a jogkimerülés kérdésére, a szerzői jog külső, más jogágak által szabott határai közül a médiajog által megkövetelt továbbítási kötelezettségre („*must-carry*”), és végül az „*anticommons*”-probléma⁹ elkerülésére egy indiai zenei jogvita kapcsán. Lee Byungil a koreai törvény „*fair use*”-klauzulájának alkalmazását mutatja be egy 2010-es, a felhasználók által generált (UGC) tartalom eltávolításával kapcsolatos ügyben, ahol a bíróságnak abban kellett állást foglalnia, hogy a felperes lánya által – sok másik netezőhöz hasonlóan, széles körben – imitált széktáncvideó visszakerülhet-e az internet-szolgáltató blogoldalára a közös jogkezelő kérésére történt törlését követően.¹⁰ A videó Son Dambi „*I am crazy*” című számának zenei videóját parodizálta. A bíróság döntése szerint a videó feltölthető a szerzői jogi törvény 28. §-a alapján. Érvelését egy korábbi esetre alapozta, mely szerint az idézés nem limitálható a törvényben kifejezetten listázott okokra,

⁵ Lee Wonbok: Termination of copyright trust and the return of copyright under Korean law, p. 111–122; Supreme Court Decision 2010Da1272 (July 12, 2012).

⁶ A „*constructive trust*” nevéől eltérően nem egy klasszikus bizalmi vagyonkezelés, hanem a jogalap nélküli gazdagodás esetében alkalmazott jogi eszköz a jogtalan helyzetet előidéző személynél keletkező vagyontöbblet megőrzésére annak érdekében, hogy a jogellenes helyzet visszafordítható legyen. L. Merriam-Webster Dictionary „*unjust enrichment*” szócikk alatt.

⁷ 4. fejezet, p. 153–242; jogesetek: Szingapúr, Malajzia, India, Korea, Japán, Kína.

⁸ 5. fejezet, p. 243–384; jogesetek: Kína, Szingapúr, Korea, Japán, Tajvan, Malajzia, India, Fülöp-szigetek.

⁹ A kifejezés Michael A. Heller 1998-as művéből ered, és arra utal amikor egy dolognak – azaz jelen esetben jognak – több tulajdonosa van, mindegyik kizárólagos joggal felruházva a hasznosításra, és amikor túl sok jogosult rendelkezik ilyen privilégiummal, a koordináció megbomlik, és egyik jogosultnak sem lesz hatékony a rendszer. In: Michael A. Heller: The Tragedy of the Anticommons: Property in the Transition from Marx to Markets. Harvard Law Review, 111. évf. 3. sz., 1998, p. 621–688. JSTOR, www.jstor.org/stable/1342203.

¹⁰ Lee Byungil: User generated contents by quotation and fair use defense in Korea (p. 285–295.); Seoul High Court 2010Na35260 (October 13, 2010.)

más esetekben is alkalmazható lehet a törvényben található „*fair use*-klauzula”¹¹ alapján, amely a specifikusan listázott kivételeket egészíti ki. Az eset elolvasása már csak azért is érdekes lehet, mert ugyan rövidebb formában, de betekintést kaphatunk abba a meglehetősen egyedi megoldásba, ahol az európai rendszerekre jellemző kivételek és korlátozások zárt, merev listája egy, az amerikai rendszerben működő jóval rugalmasabb, de ugyanakkor sokszor kiszámíthatatlan bírósági jogalkalmazást eredményező „*fair use*”-klauzulával egészül ki. Ugyan az esetből arra nézve nem vonható le következtetés, hogy ez a vegyes megoldás képes-e valamilyen szinten kiegyensúlyozni a két rendszer hiányosságait pozitív irányba, de a rendszer alapjainak megismerésére alkalmas.

A szerzői jog, más IP-jogok és a tisztességtelen verseny kizárására irányuló szabályok metszéspontjának vizsgálata¹² kiterjed az alkalmazott szerzői művek szerzői jogi védelmének lehetőségeire és egyes elhatárolási kérdésekre a formatervezés, a szerzői jog és a használatiminta-oltalom esetében.

A joghatóság és az alkalmazandó jog¹³ körében szó esik a határon átnyúló ügyek joghatósági kérdéseiről, a jogsértések esetében alkalmazandó jogról, a „*forum shopping*” elkerüléséről és a joghatósági megállapodásokról szóló 2005. évi Hágai Egyezmény szingapúri átültetéséről.

A kötet bevezetés részében megfogalmazott konklúziójában¹⁴ arról olvashatunk, milyen irányba lehetne alapvető lépéseket tenni a régió szerzői jogának fejlesztése érdekében. Az egyik javaslat a közös jogkezelési rezsim hatékonyabbá tételét célozná, egyes esetekre bevezetve a régióban nem igazán alkalmazott kötelező jogkezelést, így a magáncélú másolás esetén járó díjazás vagy a követőjog esetében. A bírósági rendszer esetében a szerkesztő a szingapúri rendszert tekinti modellértékűnek, amely szerinte a legjobban szolgálja a közérdeket az új technológiák és a nemzetközi jogkimerülés kérdésének gyakorlati kezelésével. Megjegyzi, hogy remélhetőleg ez és más hasonló kötetek elősegítik az ázsiai térség szerzői jogának minimális harmonizációját és a jó gyakorlatok megosztását.

A védjegyjog körében szintén hat nagyobb téma mentén olvashatunk az esetekről: a védjegyek hasznosítása és az összetéveszthetőség az internet világában, a piackutatás alkalmazása védjegyjogviták megoldásában, a védjegyjog korlátai, a jó hírű védjegyek védelme, jogsértés és kártérítés, továbbá joghatóság és alkalmazandó jog a védjegyjogvitákban. A szerzők harminchét kiemelt eseti döntést mutatnak be az előző kötettel azonos kiválasztási szempontok alapján. A legtöbb jogesetet itt is a védjegyjog korlátairól szóló fejezetben találjuk.

¹¹ A koreai szerzői jogi törvény 23–38. §-a tartalmazza a kivételeket és korlátozásokat, ahol a listázott kivételek mellett a 35-5. § tartalmaz egy „*fair use*” klauzulát is, amely szerint a 23–35-4. §-ban listázott kivételeken felül akkor is szabad felhasználás valósul meg, ha az nem ássa alá indokolatlanul a szerző jogos érdekeit a mű rendes felhasználását sértve, ahol a felhasználás megítéléséhez a (2) bekezdésben listázott négy szempontot kell vizsgálni. (A hatályos tv. elérhető itt: <https://www.law.go.kr>).

¹² 6. fejezet, p. 385–450; jogesetek: Tajvan, Japán, India, Fülöp-szigetek, Kína.

¹³ 7. fejezet, p. 451–518; jogesetek: Japán, Kína, Korea, Tajvan, India.

¹⁴ P. 23–24.

A hasznosítás címszó alatt a hasznosítási kötelezettséget vizsgálják a szerzők, miszerint sok ázsiai szabályozásban (pl. Kína, Indonézia, Korea, Tajvan) a védjegy esetében törlési okként van megjelölve, ha bejegyzésének vagy utolsó hasznosításának időpontjától három év eltelt anélkül, hogy hasznosították volna. Az összetéveszthetőség kapcsán kiemeli Liu, hogy az ázsiai gyakorlatban a hasonlóság nem feltétlenül jelent összetéveszthetőséget, lehetnek olyan esetek, ahol ugyan hasonlóak a védjegyek, de összetéveszthetőségük nem áll meg. Ugyanakkor a tajvani és a koreai bíróságok például arra helyezik a hangsúlyt, hogy a hasonlóság végeredményében megtévesztő-e a fogyasztók számára, és így a fogyasztók megtévesztésének hiányában hasonlóan sem fognak minősülni a megjelölések.¹⁵

A szerzők kiemelik, hogy míg az amerikai és európai gyakorlatban a piacutatás eredménye egy jól bevált és elfogadott bizonyítási módszer védjegyjogvitákban, addig a délkelet-ázsiai régióban sokkal kevésbé elfogadott, és így alkalmazására is csak ritkán vagy egyáltalán nem kerül sor.

A védjegyjog korlátai között szó esik az e régióban többnyire elismert nemzetközi jogki-merülésről, egyúttal érintve a parallel import témakörét is a japán és a koreai joggyakorlatot vizsgálva. Ezt követően a „fair use”-doktrína alkalmazását elemzik, ami a szerzői jogban jelzett széles körű elfogadással szemben csak meglehetősen korlátozottan érvényesül a régióban, és elsősorban az angolszász alapokon nyugvó malajziai és indiai rendszerben. Röviden szó esik a TRIPS-megállapodás által tiltott kényszerengedélyről, amely ezzel összhangban a szabályozásban nem jelenik meg, ugyanakkor az elemzett *Min-San-Zhong-Zi v. Hongxing* kínai esetben¹⁶ a bíróság döntése a jogsértés elismerésével és kártérítés megítélésével, de ugyanakkor a további használat megtiltására vonatkozó ideiglenes intézkedés iránti kérelem elutasításával, de facto mégis kényszerengedélyt hozott létre.

A jó hírű védjegyek védelméről a régióban nyolc eseten keresztül olvashatunk, kitérve a felhígulásra, a megtévesztően hasonló védjegyek bejelentésére, a tisztességtelen verseny elleni fellépésre vonatkozó szabályok körében a védelemre és a bejelentett védjegyekkel való visszaélés kizárására. A versenyjogi szabályok alapján fennálló védelem vegyesen alakul a régióban, míg Tajvan a versenyjogi szabályok hatályát a nem bejegyzett széles körben ismert védjegyekre korlátozta, ezzel kizárva a párhuzamos oltalmat,¹⁷ addig Korea és Japán szabályozása lehetővé teszi a bejegyzett védjegyek esetében a párhuzamos védelmet, és így versenyjogi rendelkezéseik hatálya jóval szélesebb, ugyanakkor korlátozott a megjelölések és termékek azonossága vagy hasonlósága esetére.¹⁸ Ehhez érdekes adalék a Viagra esete Koreában,¹⁹ ahol a Pfizer a gyógyszer összetételére adott szabadalom lejártát követően a

¹⁵ P. 5.

¹⁶ Supreme People's Court, Civil Judgement (2013) Min-San-Zhong-Zi No.3 Star River (Guangzhou) Real Property Development Co. Ltd. v. Hongxing (Tianjin) Real Estate Development Ltd. Co.; p. 208–218.

¹⁷ Taiwanese Fair Trade Act, Article 22(2); p. 12–13.

¹⁸ P. 13.

¹⁹ Korean Supreme Court 15 October 2015, 2013 Da84568. Elérhető: <https://www.scourt.go.kr/eng/supreme/decisions/NewDecisionsView.work?seq=974&pageIndex=1&mode=6&searchWord=>.

Hanmi Pharmaceutical által gyártott generikus gyógyszer ellenében kívánt e védelemmel élni. A legfelsőbb bíróság az eset összes körülményét mérlegelve arra jutott, hogy az orvosok által felírt, a csomagoláson ekként jelzett és a generikus gyártó védjegyével és az általa adott névvel ellátott generikus gyógyszerek a háromdimenziós forma és a kék szín egyezősége ellenére nem eredményeznek összetéveszthetőséget a fogyasztók számára, és a háromdimenziós védjegy nem használható egy termék kialakításának végleges monopolizálására a piacon.

A jogsértések és kártérítés körében először a régióban leggyakoribb jogsértésekről olvashatunk, így a termék vagy szolgáltatás megtévesztő megjelöléséről a származási hely tekintetében, az egyre gyakrabban előforduló védjegyfelhígulásról és az összehasonlító reklámokról, főként India viszonylatában. A fejezet kitér az elektronikus értékesítési platformok másodlagos felelősségének megítélésére az ott megjelenő hamisított és kalóztermékek esetében. Jelzi, hogy a régió legtöbb országában erre konkrét jogszabályi rendelkezés a védjegyjogban egyelőre nincs, ugyanakkor más jogágak szabályait alkalmazva több esetben megállapításra került felelősségük, így például Koreában a polgári törvénykönyv 760. §-a alapján, amely az együttes károkozás felbujtással vagy a cselekmény elősegítésével megvalósuló kérdését rendezi. Szó esik a kártérítés formájáról is, és eszerint a tényleges kár mellett az elmaradt profit, a jogsértő által elért profit, az elmaradt jogdíjbevétel és az előre meghatározott átalány-kártérítés is igényelhető a legtöbb államban.

A joghatóság és alkalmazandó jog körében néhány állam utalja csak a szerződéses szabadság körébe a döntést. Védjegyjogi ügyekben a kizárólagos joghatóság vegyesen alakul, így Japánban az ottani bejegyzések esetében ki van kötve a japán bíróságok kizárólagos joghatósága, míg Tajvan például nem kötötte ki. A régióban elterjedt az alkalmazandó jog kiválasztása körében a *lex loci protectionis* elv, azaz annak az országnak a joga lesz alkalmazandó, amelyben a védelmet igénylik. A fejezetben olvashatunk a több régiót érintő védjegyjogvitákról a négy kínai terület, Kína, Tajvan, Hongkong és Makaó viszonylatában, ahol Tajvan és Kína elfogadja a nemzetközi joghatósági elvek alkalmazhatóságát a több régiót érintő ügyekben is.

A kötet bevezetésébe foglalt konklúzióban²⁰ három pontban összegzi a szerkesztő, hogy mit tanulhatunk e válogatott esetgyűjtemény elolvasásából. Elsőként kiemeli, hogy Ázsiában jól érezhető érdeklődés és igény mutatkozik a védjegyek kereskedelmi hasznosítására, márkaépítésre és ebből adódóan a legjobb terület a szellemi tulajdon ázsiai harmonizációjának fejlesztése irányába. Ezt követően jelzi, hogy vannak egyedi sajátosságok, elsősorban a kínai rendszer egyes elemeit emeli ki, amelyek máshol nem találhatók meg, mint egy kvázi kötelező licencia egyes kormányzati építkezési projektek esetében, vagy a bíróságok által alkalmazott „ha nincs használat a gyakorlatban („*actual use*”) a jogosult részéről, akkor nincs kár sem” elv, amit a koreai és a japán legfelsőbb bíróság is átvett. Végül harmadik tanulság-

²⁰ P. 19–21.

ként kiemeli, hogy a civiljogi országok tanulhatnának angolszász rendszerű szomszédaitól az eljárás tekintetében, így például a felelősség és a kár elválasztása tekintetében, először az előbbiről tartva tárgyalást, hogy a felek ne párhuzamosan érveljenek, és így a kár kérdését már kevésbé tapasztalt bírósági ügyvivő is letárgyalhassa, ha már döntés született a felelősség kérdésében. Mindezzel gyorsítható és olcsóbbá lenne tehető szerinte az eljárás.

A kötetek kiváló betekintést nyújtanak az ázsiai joggyakorlatba a kiválasztott témák mentén, így mindenképpen érdemes őket forgatni a szakma gyakorlóinak, akik nyitottak az ázsiai joggyakorlat irányába, habár elsőre azt gondolnánk, hogy az ázsiai térség annyira más kulturális, politikai, történelmi és ebből adódóan jogi szempontból is, hogy az európai jogtudománynak nem érdemes ebbe az irányba fordulni amikor bizonyos kérdésekre keresi az egyelőre nem ismert választ. E könyveket elolvasva azonban az is jól látszik, hogy a modern kor problémái nagyrészt globálisak, így különösen az internet és a folyamatosan változó technológiai újítások által felvetett kérdések, amelyekre a válasz akár talán tőlünk keletebbre is kereshető. Ennek egyik érdekes vetülete a szerzői jogi kivételek és korlátozások szabályozása, ahol a rögzített lista sokszor túl merevnek bizonyul a gyakorlatban, és így érdekes megoldás lehet ennek vegyítése az amerikai „fair use”-klauzulával, ahogyan azt a koreai törvény teszi, és ahogy azt Ohly Ansgar is felvetette megoldásként a Madridban, a 2021. évi ALAI konferencián tartott előadásában.²¹

Timár Adrienn

²¹ *Ohly Ansgar* „Copyright adjustments to foster market competition and innovation” című előadása. ALAI Conference 2021, Madrid, 2021. 09. 30.